

EVOLUȚIA ACTIVITĂȚII SPECIALE DE INVESTIGAȚII ÎN RAPORT CU PROCESUL PENAL ȘI DREPTURILE OMULUI ¹⁾

Boris GLAVAN

Doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: boris.glavan@mai.gov.md

<https://orcid.org/0000-0002-3838-4308>

Prezentul articol este consacrat domeniului activității speciale de investigații și procesului penal. Prin metoda istorică de cercetare este studiată și analizată evoluția activității speciale de investigație în raport cu procesul penal și instituția drepturilor omului. Studiul arată că inițial nu s-a făcut deosebire între investigațiile speciale și procesul penal. Ulterior, pe măsura valorificării drepturilor omului, aceste două genuri de activitate sunt divizate, procesul penal devenind o formă publică de cercetare a infracțiunilor, iar investigațiile speciale fiind ținute în secret, îndeplinind funcția de asigurare cu informații a procesului penal și cea de garantare a securității de stat. Aderarea țării noastre la actele internaționale cu privire la drepturile omului a determinat legalizarea investigațiilor speciale separat de procesul penal. Mai târziu, tot sub influența drepturilor omului, a urmat reintegrarea parțială a celor două forme de investigații. Astfel, întreg procesul evolutiv al investigațiilor speciale este divizat în patru etape consecutive: prima etapă începe în epoca antică și se termină în sec. XIX; etapa a doua durează până pe la sfârșitul sec. XX; a treia etapă începe odată cu legalizarea activității speciale de investigații și ultima etapă începe cu reintegrarea activității speciale de investigații și procesul penal.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, proces penal, urmărire penală, drepturile omului.

DEVELOPMENT OF SPECIAL INVESTIGATION ACTIVITIES IN RELATION TO CRIMINAL PROCESS AND HUMAN RIGHTS

The paper is devoted to the field of special investigative activity and criminal proceedings. Through the historical research method, the evolution of the special investigation activity in relation to the criminal process and the institution of human law is studied and analyzed. The study shows that no distinction was initially made between special investigations and criminal proceedings. Subsequently, as human rights are exploited, these two types of activity are divided, the criminal process becoming a public form of investigation of crimes and special investigations being kept secret, fulfilling the function of providing information on the criminal process and ensuring security. Our country's adherence to international human rights law has led to the legalization of special investigations separately from criminal proceedings. Later, also under the influence of human rights, the partial reintegration of the two forms of investigations followed. Thus, the whole evolutionary process of special investigations is divided into four consecutive stages: the first stage begins in ancient times and ends in the twentieth century. XIX; the second stage lasts until the end of the century. XX; the third stage begins with the legalization of the special investigation activity and the last stage begins with the reintegration of the special investigation activity and the criminal process.

Keywords: special investigation activity, special investigation measures, criminal trial, criminal prosecution, human rights.

¹⁾ Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului de cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifrul 22.00208.8007.07/PD I, susținit din bugetul de stat.

DÉVELOPPEMENT D'ACTIVITÉS D'ENQUÊTE SPÉCIALE EN RELATION AVEC LA PROCÉDURE PÉNALE ET LES DROITS DE L'HOMME

Le document est consacré au domaine de l'activité d'enquête spéciale et des procédures pénales. À travers la méthode de recherche historique, l'évolution de l'activité d'enquête spéciale en relation avec le processus pénal et l'institution du droit humain est étudiée et analysée. L'étude montre qu'aucune distinction n'était initialement faite entre les enquêtes spéciales et les poursuites pénales. Par la suite, à mesure que les droits de l'homme sont exploités, ces deux types d'activités se divisent, la procédure pénale devenant une forme publique d'enquête sur les crimes et les enquêtes spéciales étant tenues secrètes, remplissant la fonction d'informer sur la procédure pénale et d'assurer la sécurité de l'État. L'adhésion de notre pays au droit international des droits de l'homme a conduit à la légalisation d'enquêtes spéciales distinctes des poursuites pénales. Plus tard, également sous l'influence des droits de l'homme, la réintégration partielle des deux formes d'enquête a suivi. Ainsi, l'ensemble du processus évolutif des enquêtes spéciales est divisé en quatre étapes consécutives: la première étape commence dans les temps anciens et se termine au XXe siècle. XIXe; la deuxième étape dure jusqu'à la fin du siècle. XX; la troisième étape commence par la légalisation de l'activité d'enquête spéciale et la dernière étape commence par la réintégration de l'activité d'enquête spéciale et de la procédure pénale.

Mots-clés: *activité spéciale d'enquête, mesures spéciales d'enquête, procédure pénale, poursuite pénale, droits de l'homme.*

РАЗВИТИЕ СПЕЦИАЛЬНОЙ ОПЕРАТИВНО-СЛЕДСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СВЯЗИ С УГОЛОВНЫМ ПРОЦЕССОМ И ПРАВАМИ ЧЕЛОВЕКА

Статья посвящена сфере специальной оперативно-розыскной деятельности и уголовного судопроизводства. Методом исторического исследования изучается и анализируется эволюция специально-розыскной деятельности применительно к уголовному процессу и институту прав человека. Исследование показывает, что изначально не проводились различия между специальными расследованиями и уголовным судопроизводством. В дальнейшем, по мере эксплуатации прав человека происходит разделение этих двух видов деятельности, при этом уголовный процесс становится публичной формой расследования преступлений, а специальные расследования засекречены, выполняя функцию информирования об уголовном процессе и обеспечения безопасности государства. Приверженность нашей страны международному праву в сфере прав человека привела к легализации специальных расследований отдельно от уголовного судопроизводства. Позже, руководствуясь принципами защиты прав человека, последовала частичная реинтеграция двух форм расследования. Таким образом, весь эволюционный процесс специальных исследований делится на четыре последовательных этапа: первый этап начинается в древности и заканчивается в XIX веке; второй этап длится до конца XX века; третий этап начинается с легализации оперативно-розыскной деятельности, а последний этап начинается с воссоединения оперативно-розыскной деятельности и уголовного процесса.

Ключевые слова: *специально-розыскная деятельность, специальные розыскные мероприятия, уголовный процес, уголовное преследование, права человека.*

Introducere

Un rol important în soluționarea problematicii actuale a activității speciale de investigații (ASI) îl are metoda istorică de cercetare acestui gen de activitate în raport cu procesul penal (PP) și drepturile persoanei. Se știe că menirea socială a ASI, ca și cea

a PP constă în asigurarea și protejarea valorilor sociale supreme prevăzute de Constituția RM, printre ele regăsindu-se și drepturile fundamentale ale omului (dreptul la viață, sănătate, libertate etc.). De asemenea, este știut și faptul că ASI constituie un mijloc juridic foarte eficient, sau poate chiar cel mai eficient

de combatere a criminalității – fenomen antisocial care nu doar amenință sau atentează la respectivele valori dar le și lezează. Singurul inconvenient emanat de ASI constă în caracterul său specific (tainic) de realizare care, mai mult sau mai puțin, este corelat cu restrângerea unor drepturi individuale. În legătură cu acest fapt în societate se creează panică, fobie, neîncredere, scepticism, punându-se uneori nejustificat, alteori intenționat la îndoială importanța și utilitatea socială a acestei activități.

Necunoașterea sau cunoașterea insuficientă a procesului evolutiv al ASI în raport cu PP și drepturile persoanei conduce negreșit la nevalorificarea potențialului anticriminogen al investigațiilor speciale, sau, dimpotrivă, conduce la abuzuri din partea organelor competente să efectueze măsuri speciale de investigații (MSI). Lipsa cunoștințelor necesare în acest domeniu poate influența negativ asupra perspectivelor de dezvoltare ale ASI, mai ales, în condițiile transformărilor tuturor sferelor sociale provocate de impactul la nivel global al revoluției tehnologico-științifice din ultimii ani. Metoda reactivă de protecție a valorilor constituționale, în ultima perioadă, s-a dovedit a fi mai puțin eficientă pentru identificarea și înlăturarea amenințărilor care la propriu au avansat deja într-o nouă generație. Schimbările în domeniul ASI au devenit nu doar necesare, ci și inevitabile, ori, oportunitățile noilor tehnologii vor avantaja net superior pe cei care atentează la valorile sociale nu însă și pe cei care au sarcina să le protejeze.

Problema schimbărilor ce ar putea fi făcute în domeniul ASI ține de găsirea și păstrarea echilibrului de aur dintre interesul general al societății cu privire la protejarea valorilor constituționale împotriva noii generații de amenințări, pe de o parte, și interesul individual privind respectarea drepturilor și libertăților persoanei, pe de altă parte. Studiarea aspectelor istorice privind raportul dintre ASI și conceptul drepturilor persoanei ne va ajuta să înțelegem în ce direcție

va trebui înclinată balanța pentru aducerea ei în starea de echilibru.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (literatura de specialitate, legislația națională și din străinătate, alte materiale relevante) sunt formulate concluziile corespunzătoare.

Conținut de bază și discuții

Etapa I. Rădăcinile ASI se întind până în cele mai îndepărtate timpuri străvechi, deprinderile de urmărire, observare, recunoaștere și căutare formându-se la strămoșii noștri de pe vremea când singura sursă de existență era vânătoarea și culesul roadelor din grădina raiului.

Apariția și dezvoltarea comunităților primitive și formarea structurilor organizatorice de conducere a determinat necesitatea ocrotirii și securității acestora iar abilitățile de supraveghere și apărare au fost cu succes aplicate nu doar în privința animalelor prădătoare, ci și în privința barbarilor și cotropitorilor. Pentru neutralizarea acțiunilor periculoase ale inamicului erau folosiți spionii, aceștia fiind trimiși în tabăra opusă pentru îndeplinirea diferitor sarcini (culegerea de informații, dezinformarea, recrutarea foștilor inamici etc.). Realizarea acestor sarcini era asigurată de așa acțiuni ca mituirea, șantajul cu răspândirea materialelor compromițătoare, exploatarea slăbiciunilor umane (dorința de răzbunare și afirmare, gelozia etc.). Poate că bătăliile decisive purtate de așa conducători remarcabili ca Alexandru Macedon, Hanibal, Genghis Khan, Frederic al II-lea nu ar fi fost câștigate fără aplicarea metodelor și procedeele de investigații specifice perioadelor respective [1, p. 7].

Pe atunci nu se făcea deosebire între ceea ce numim astăzi ASI și PP. Toate investigațiile privind soluționarea raportului de conflict depindeau

de abilitățile participanților la raport. Din lipsă de profesionalism pentru astfel de lucrări de cele mai multe ori se recurgea la judecata Dumnezeiască (jurământul; tragerea la sorți; ordaliile) [2]. Situația de atunci nu necesita crearea unor organe specializate în investigații. Problemele securității vieții private nu țineau de competența statului, acesta implicându-se doar în situații excepționale (tulburări în masă, calamități etc.) [3, p. 4].

Conceptul drepturilor omului la acea etapă era în proces de formare, regăsindu-se în gândirea filozofilor antici Confucius (552-479 î.Hr.), Pitagora (sec. al VI-lea-490 î.Hr.), Platon (427-347 î.Hr.), Aristotel (384-322 î.Hr.). Pe atunci drepturile erau doar pentru anumite grupuri sociale. Ulterior, în gândirea filozofilor stoici, s-a promovat ideea drepturilor naturale universale [4, p. 36].

Magna Charta (1215) a fost primul text cunoscut în istorie care a garantat unele libertăți celor care atunci erau numiți „oameni liberi”. Acest act a apărut ca rezultat al luptei diverselor categorii sociale împotriva absolutismului feudal [5, p. 30].

Lupta pentru putere și dorința de a o menține, dar și amenințarea constantă cu revolte și alte infracțiuni i-au determinat pe conducătorii statelor să acorde o atenție deosebită nu doar problemelor de securitate externă, ci și celor de asigurare a ordinii interne, fapt care a dus la înființarea organelor polițienești în atribuțiile cărora intrau ascultarea tainică, urmărirea și denunțarea ca modalități de obținere a informațiilor [6, p. 3].

Este de accentuat faptul că procedeele investigative pe tot parcursul evoluției ASI s-au folosit atât în scopul combaterii criminalității cât și în scopurile informative și contrainformative, pentru asigurarea securității statului și al conducătorului acestuia. Astfel, istoria ASI nu poate fi divizată de istoria serviciilor speciale [7, p. 12].

Centralizarea puterii a întărit rolul statului în viața publică și, prin urmare, s-a extins și competența

organelor de stat, inclusiv în lupta împotriva criminalității. Această tendință a condus la dispariția procesului penal privat. Ca urmare, procesul începea indiferent de existența plângerii victimei, vinovăția infractorului fiind dovedită de autoritățile judiciare. Forma publică și verbală a procesului a fost înlocuită cu cea secretă și scrisă, iar tortura devenise mijlocul principal de obținere a recunoașterii vinovăției - obiectiv principal al procesului penal [8].

Dezvoltarea capitalismului (sec.XVI-XVII) a condus la apariția burgheziei în Europa, formată din negustori și meșteșugari. Pledarea acestora pentru egalitate în drepturi cu aristocrații [9, p. 40] a condus la revolte masive soldate cu adoptarea unui șir de documente importante privind protecția drepturilor omului: Petition of Rights (1628) [10]; Habeas corpus (1679) și Bill of Rights (1689) [11, p. 28]; Declarația drepturilor din statul Virginia (1776) [12]; Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii (1776) [13]; Declarația Drepturilor Omului (1791) [14]; Declarația drepturilor omului și cetățeanului (1789) [15].

Frământările sociale din sec. XVIII au condus la schimbarea formei procesului penal din inchiuzitorial în acuzatorial, învinuitul având dreptul la administrarea probelor, iar trimiterea în judecată fiind dispusă de reprezentanții poporului, care participau și la înfăptuirea justiției prin Curțile cu jurați [16, p. 9-10].

Influența Revoluției franceze a fost deosebit de puternică pe întreg continentul European, inclusiv în Țările Române. Aspirațiile de unitate și emancipare națională, coroborate cu marile idei ale Revoluției franceze, s-au regăsit în documentele de program ale revoluției de la 1848 din Transilvania, Moldova și Țara Românească [17, p. 32-33].

În Rusia, Declarația franceză a fost percepută de mulți ca fiind în contradicție cu principiile divine și naturale care determinau că oamenii nu pot fi egali, inclusiv în fața legii [18, p. 10-15].

Apariția în sec. XIX a criminalității profesionale și a celei organizate ca rezultat al unui cumul de factori (revoluția industrială, creșterea populației orașelor, extinderea burgheziei etc.) ce „inundase” practic toate țările Europei Occidentale au dat de înțeles că bunul simț și judecata sănătoasă de care începuseră să se conducă organele statului erau neputincioase în lupta cu noua criminalitate [19, p. 97]. Se simțea nevoia creării unor mijloace și metode mai eficiente, a elaborării unor măsuri speciale de protecție a cetățenilor împotriva atacurilor criminale, asigurării inevitabile a pedepsirii celor vinovați [20, p. 14-15].

Primul fondator al poliției secrete este considerat Eugene François Vidocq (Franța, anul 1811 - „La Sûreté”). Lui îi sunt atribuite inventarea noilor metode de culegere a informațiilor: supravegherea sub acoperire, deghizarea, căutarea suspectilor, asistarea în timpul perchezițiilor oficiale, evidențele operative ale recidiviștilor, publicarea în ziare a semnalmentelor infractorilor căutați, organizarea bordelurilor, capcanelor și altor tehnici de depistare a infractorilor care nu puteau fi identificați prin mijloace tradiționale [21, p. 41].

Contextul social al timpului a necesitat formarea și dezvoltarea după modelul Franței a subdiviziunilor specializate de poliție criminală din Anglia (1829 - „Scotland Yard”) [22], din SUA (1844 – NYPD - New York City Police Department) [23], din Rusia (1866 - „Сыскная полиция”) [24].

Etapa II. În contextul extinderii conceptului drepturilor persoanei la nivel mondial, reforma judiciară a anilor ‘60 ai sec. XIX-lea din Imperiul Rus a separat cercetarea preliminară de activitatea poliției în sarcina căreia intrau atribuții de efectuare a ASI. La baza reformei a stat ideea excluderii constrângerii procedurale neîntemeiate. S-a luat în calcul faptul că ancheta deseori se pornea în lipsa unui temei sigur și prin urmare, persoanele erau aduse fără rost în judecată, iar judecătorii la rândul lor erau ocupați cu lucruri inutile. Pe de altă parte, necesita rezolvată

problema garanțiilor caracterului de constrângere al cercetării prealabile. Soluția a fost găsită în concretizarea și detalierea procedurilor probatorii. Prin urmare, s-a convenit că doar acțiunile procesuale publice pot și trebuie detaliate (cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte, prezentarea spre recunoaștere), restul, adică acțiunile de investigații speciale, să rămână secrete, efectuarea lor rămânând neelucidată [25, p. 114]. Ca și model s-a ținut cont de experiența franceză, care până atunci își dovedise eficiența [25, p. 83].

Conform CPP din 1864 al Imperiului Rus [26] atunci când semnele infracțiunii erau neclare, îndoielnice sau sursele de comunicare despre crimă erau nesigure, poliția era obligată, înainte de a raporta cazul organului de urmărire penală, să se încredințeze prin cercetarea penală (дознание) dacă într-adevăr a avut loc cazul și dacă acesta conținea semnele infracțiunii (art.253). La efectuarea cercetării penale poliția avea competența să colecteze toate informațiile necesare prin intermediul investigațiilor speciale (розыск), chestionări și urmăriri tainice fără însă să efectueze percheziții sau ridicări de obiecte (art.254). Ca regulă generală, realizarea acțiunilor care presupuneau o ingerință în sfera drepturilor personale a fost permisă numai în cadrul urmăririi penale, fiind prerogativa anchetatorului (ofițerului de urmărire penală) care deținea o adevărată independență judiciară [25, 84].

Astfel, ASI s-a remarcat ca o activitate neoficială a poliției orientată spre identificarea în secret a infractorului [27, p. 89]. Ulterior, în 1908, în cadrul subdiviziunilor de poliție, apoi miliție, au fost create subdiviziuni specializate (сыскные отделения) care realizau cercetarea penală și activitatea specială de investigații [28, p. 65]. Activitatea acestor subdiviziuni era reglementată prin instrucțiuni departamentale în care s-au regăsit și anumite garanții privind respectarea drepturilor persoanei. Instrucțiunea din 9 august 1910 interzicea „colectarea informațiilor privind viața privată a persoanelor care nu aveau le-

gătură cu obligațiile poliției de prevenire, curmare și investigare a infracțiunilor, cum ar fi culegerea de informații cu caracter personal și familial, informații despre divorț sau afaceri ale diferitelor persoane, colectarea de informații despre solvabilitatea persoanelor, sau culegerea de informații în interesul persoanelor terțe” [29, p. 65]. Cu alte cuvinte, era vorba despre interdicția restricționării dreptului la viață privată, dacă aceasta nu ținea de rezolvarea sarcinilor poliției.

Cercetările efectuate permit să constatăm că până la revoluția rusă din 1917, restrângerea nejustificată a drepturilor persoanei de către organele statului era împiedicată prin două modalități. În primul rând, în cazurile neclare drepturile persoanei nu puteau fi restrânse fără un control preliminar. În al doilea rând, decizia de a interveni în drepturile cuiva era luată de un organ independent și imparțial - judecătorul de instrucție.

Odată cu instaurarea puterii sovietice, aceste modalități au fost lichidate. Cercetarea penală (дознание) a încetat să mai fie privită ca o activitate fără ingerință în drepturile persoanei, iar anchetatorul și-a pierdut independența judiciară. Drept urmare, problema aparent rezolvată și-a recâștigat vechea actualitate. Potrivit aprecierilor cercetătorilor ruși, regimul politic instituit după Revoluția din octombrie a fost, din punct de vedere istoric, un pas înapoi, deoarece a respins așa valori democratice ca libertatea individuală, domnia legii, drepturile omului, statul de drept [30, p. 185]. Din moment ce decizia anterioară a fost considerată învechită, problema garanțiilor drepturilor persoanei a fost rezolvată prin introducerea unei noi instituții procesuale: **pornirea urmăririi penale**, materializată sub aspect formal prin emiterea unei ordonanțe [31, p. 285-287].

În acest context este de remarcat faptul că statele europene nu au cunoscut o astfel de garanție, păstrând în continuare ideea tradițională despre formele de investigare preliminară [32, p. 10]. Ul-

terior, o alternativă la versiunea franceză a apărut în Germania (1974) și în alte state europene care în general au abandonat faza urmăririi penale, păstrând-o doar pe cea de cercetare penală. Trebuie spus că Germania la acel moment se confrunta cu o serie de acte teroriste printre care a fost și atacul terorist de la Jocurile Olimpice de la München. În cadrul proceselor penale, partea apărării a abuzat mult de drepturile sale: nu se prezenta la ședințele judecătorești, sabota desfășurarea acestora, transmitea mesaje între deținuți și complicii lor aflați la libertate etc. În acest sens, „Marea reformă a dreptului procesual” nu a avut un caracter liberal-democratic, ci a vizat simplificarea procedurii de urmărire penală și suprimarea abuzurilor de drepturi de către apărare [33]. Deoarece cercetarea penală își păstrase natura polițienească și, prin urmare, avea încă nevoie de legitimitate judiciară pentru efectuarea MSI, rolul mecanismului de protecție a drepturilor persoanei în aceste țări a fost transferat instituției de control judiciar [34, p. 29-32]. Astfel de schimbări nu puteau rămâne neobservate pentru cercetătorii spațiului post-sovietic. În cursul unor polemici moderne despre pornirea urmăririi penale, s-a exprimat viziunea că existența instituției pornirii urmăririi penale își pierde sensul în condițiile apariției controlului judiciar [35, p. 38-40]. Mai mult, abordarea germană a devenit principalul punct de referință pentru reformatorii post-sovietici care și astăzi polemizează în privința păstrării sau abandonării etapei urmăririi penale.

După cel de-al Doilea război mondial au fost adoptate un șir de acte internaționale menite să garanteze drepturile omului pe plan internațional, printre acestea: Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948); Pactul internațional privitor la drepturile economice sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966); primul (1976) și al doilea (1989) Protocol facultativ cu privire drepturile civile și politice.

URSS-ul nu s-a grăbit să adere la respectivele acte Internaționale. Totuși, în anii postbelici au fost întreprinse mai multe măsuri pentru excluderea experienței rușinoase a organelor de poliție privind nerespectarea legislației, arestarea neîntemeiată a cetățenilor, comiterea actelor de corupție și a altor încălcări grave. Cu toate acestea, nici odată nu s-a pus la îndoială valoarea socială și eficacitatea ASI. Restanțe erau doar la capitolul reglementării legale a procedurilor și tehnicilor specifice acestei activități.

La nivel oficial se vorbea foarte succint despre ASI. În *Bazele legislației penale unionale și a republicilor unionale* adoptate în 1958 de Sovietul Suprem al URSS exista o simplă remarcă conform căreia organele de cercetare penală se obligau „să întreprindă măsurile operative de investigație necesare” în scopul depistării infracțiunilor și persoanelor care le comiteau (art.29). În temeiul acestui act au fost elaborate Codurile de procedură penală ale tuturor republicilor unionale, inclusiv și cel al RSSM din 1961, care cuprindeau prevederi similare.

În alin.(1) al art.100 al CPP al RSSM era prevăzut: „Pe seama organelor de cercetare penală se pune luarea unor măsuri de investigație operativă, inclusiv folosirea imprimărilor video și sonore, filmării, fotografierii în scopul descoperirii indicilor infracțiunii și a persoanelor care au săvârșit-o, identificării datelor faptice, care pot fi folosite în calitate de probe în cauza penală după verificarea lor, în conformitate cu legislația de procedură penală”.

În temeiul alin.(2) al aceluiași articol organele de cercetare penală aveau, de asemenea, obligația de a lua toate măsurile necesare pentru prevenirea și curmarea infracțiunii și pentru aplicarea, în caz de necesitate, a măsurilor de protecție de stat față de persoanele care acordau ajutor în procesul penal, dacă exista pericolul pentru viața, sănătatea sau averea lor.

Natura predominant secretă a ASI a generat adesea neîncredere în rezultatele acesteia din partea

justiției, procurorilor, avocaților și ofițerilor de urmărire penală, iar pentru societate, activitatea operativă a fost mereu asociată cu ilegalități și abuzuri din partea ofițerilor de investigație.

Un rol aparte în formarea și dezvoltarea instituției drepturilor persoanei în perioada sovietică la avut adoptarea Constituției URSS în 1977 [36], în care, pentru prima dată a fost consolidat principiul legalității, obligând toate organele statului să asigure protecția legii și ordinii, interesele societății, drepturile și libertățile cetățenilor (art. 4). În această Constituție, pe lângă drepturile garantate anterior la inviolabilitatea persoanei (art. 54) și inviolabilitatea locuinței (art. 55), a fost inclus și dreptul la protecția vieții private a cetățenilor (art. 56), dreptul la protecție judiciară (art. 57), dreptul de a contesta acțiunile și a cere despăgubiri pentru prejudiciul cauzat de acțiunile ilegale ale funcționarilor (art. 58).

În pofida garanțiilor constituționale activitatea operativă (specială) de investigații în fosta URSS rămânea reglementată la nivelul actelor departamentale cu caracter secret. În acele acte nu era menționat conceptul drepturilor persoanei ca instituție juridică, principiul legalității socialiste fiind considerat prioritar. Atenția mediului academic era focusată pe studierea și dezvoltarea conținutului principiului legalității, acesta fiind înțeles nu numai ca respectarea strictă a legilor și regulamentelor, ci și ca respectarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale cetățenilor.

În literatura de specialitate a acelor ani se atrăgea atenția asupra faptului că în procesul de verificare al informațiilor primare s-ar putea să apară situații de restricționare a drepturilor și intereselor legale protejate ale cetățenilor, organizațiilor, instituțiilor și întreprinderilor. Se considera absolut inadmisibil încălcarea drepturilor și intereselor cetățenilor și nu doar ale celor neimplicați în infracțiune, ci și ale celor supuși verificărilor. Era strict interzisă organizarea acțiunilor operative în privința cetățenilor

onești. De asemenea, erau considerate inacceptabile așa acțiuni ca falsificarea, provocarea și lipsa de loialitate (Atamadjitov V.M. - 1986).

Cercetătorii Frolov V. Yu., Cecetin A. E., Penkin V. S., Mitrofanov E. A. prin elaborarea în 1991 a proiectului Legii URSS „privind activitatea operativă de investigații în Ministerul Afacerilor Interne”, au fost printre primii care au încercat să umple vidul legislativ privind protecția drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor contra infracțiunilor, precum și asigurarea garanțiilor împotriva abuzurilor și aplicării neîntemeiate a măsurilor speciale de investigații în privința cetățenilor care respectă legea [37, p. 119].

Etapa III. Perioada post-sovietică poate fi considerată ca fiind o nouă etapă în evoluția ASI în raport cu PP și drepturile persoanei. Această etapă este marcată de schimbarea paradigmei științelor juridice, în care începe să predomine ideea statului de drept și egalitatea părților în relația dintre cetățean și stat.

Adoptarea la începutul anilor '90 ai secolului trecut a unei legi speciale cu privire la activitatea operativă de investigații atât în țara noastră, cât și în restul republicilor ex-sovietice, a marcat un moment istoric cheie în ceea ce privește conceptualizarea raportului dintre ASI și drepturile persoanei.

În art.3 al Legii 45/1994 erau prevăzute principiile fundamentale ale acestui gen de activitate, printre ele, alături de principiul legalității, se regăsea și principiul respectării drepturilor și libertăților persoanei. Astfel, legiuitorul a separat conceptele de legalitate și respectare a drepturilor persoanei în ASI.

Conținutul principiului respectării drepturilor și libertăților persoanei în activitatea operativă de investigații a fost detaliat în art.5, care a asigurat dreptul de a contesta acțiunile organului care exercită activitatea operativă de investigații la organul ierarhic superior, la procuror sau la judecătorul de instrucție (alin.(2)); dreptul de a cere explicații despre aplicarea neîntemeiată a măsurilor operative de investigații

(alin.(3)); dreptul la despăgubire pentru prejudiciul cauzat în cazul încălcării de către organul care exercită activitatea operativă de investigații a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice (alin.(4)). Garanțiile de respectare a drepturilor și libertăților individului au fost, de asemenea, cuprinse într-o serie de alte prevederi din aceeași lege cu privire la MSI (art.6); temeiurile (art.7) și condițiile pentru punerea lor în aplicare (art.8) etc.

Peste câteva luni după adoptarea Legii nr.45/1994 a fost adoptată Constituția RM, 29.07.1994, care a pus baza legală pentru un stat civilizat modern bazat pe principiile democrației, separării puterilor, priorității, drepturilor și libertăților omului. Deoarece Constituția are forță juridică supremă și efect direct al normelor sale, organele de stat în domeniul ASI urmau din acel moment și mai departe să se bazeze pe principii constituționale: recunoașterea de către stat a drepturilor și libertăților și demnității omului ca valori supreme (art.1), garanția acestora în conformitate cu principiile și normele generale recunoscute ale dreptului internațional (art.4), egalitatea cetățenilor în fața legii (art.16), prezumția de nevinovăție (art.21), respectarea și ocrotirea vieții intime, familiale și private (art.28), inviolabilitatea domiciliului (art.29), inviolabilitatea secretului corespondenței (art.30), și altele.

În timp ce atenția politicului moldovenesc, precum și al celorlalte republici ex-sovietice, era orientată spre glorificarea drepturilor și libertăților persoanei, mediul criminal profita maximal de această situație, apreciind-o ca pe cedare de poziții din partea organelor de ocrotire a normelor de drept. În plus, evoluția progresului tehnico-digital de la sfârșitul mileniului a pus la dispoziția lumii interlope noi oportunități de comunicare rapidă, dinamică și la distanțe nelimitate. Foarte curând, grupările criminale naționale au făcut conexiuni puternice cu cele internaționale. Extinderea noilor tehnologii (internet, telefonie mobilă) și exploatarea acestora în interese criminale au

făcut ca procedeele probatorii tradiționale să devină mai puțin eficiente pentru documentarea noilor forme de infracționalitate: acte de corupție, protecționism, trafic de ființe umane, droguri, arme, spălare de bani etc. Singurele mijloace adecvate de contracarare a noului val de criminalitate organizată rămâneau MSI prin efectuarea cărora se mai puteau obține informații necesare pentru controlul ritmului dezvoltării rapide a respectivului fenomen. La scurt timp și avantajul acestora s-a diminuat simțitor. Informațiile obținute prin efectuarea MSI tot mai greu și mai greu treceau pragul probatoriului penal din motive mai mult formale: probele erau anulate pentru că erau culese până la începerea urmăririi penale sau pentru că erau obținute de ofițerii de investigații și nu de ofițerii de urmărire penală, pentru că ofițerii de investigații ar fi avut doar competența să supravegheze dar nu și să înregistreze informațiile obținute prin efectuarea MSI etc.

Situația devenise extrem de complicată iar șocul produs de actul terorist din SUA din 11 septembrie 2001 a impulsionat organele internaționale să emită în următorii ani un șir de acte importante contra noii criminalități prin care se recomanda modificarea legislațiilor naționale în sensul admisibilității MSI pentru investigarea infracțiunilor grave [38; 39; 40;41;42].

Etapa IV. Primele din spațiul ex-sovietic care au făcut astfel de reforme juridice au fost țările baltice: Lituania (2002), Estonia (2003) și Letonia (2005), integrând MSI în CPP după modelul legislației germane. Ulterior aceiași cale au urmat-o și Republica Moldova (2012), Ucraina (2012), Georgia (2014), Kazahstan (2014), Kârgâzstan (2019).

Este de menționat și faptul că practic în toate țările care au urmat calea integrării ASI în CPP continuă să funcționeze în paralel și legile care nemijlocit reglementează investigațiile speciale, excepție fiind doar Estonia renunțând definitiv la o astfel de lege.

Prin urmare, MSI au fost divizate în două categorii: 1) MSI prevăzute de CPP efectuate doar în limi-

tele PP și 2) MSI prevăzute în lege separată efectuate în afara PP. Respectiv, informațiile obținute prin efectuarea primei categorii de măsuri sunt valorificate în procesul probator, iar cele obținute prin a doua categorie de măsuri nu se pot bucura de o asemenea valoare.

Astfel, observăm că problema valorificării rezultatelor obținute prin efectuarea MSI reglementate de o altă lege decât CPP a rămas nesoluționată. S-au mărit doar capacitățile investigațiilor penale reactive, în timp ce potențialul investigațiilor speciale preventive s-a diminuat esențial din contul micșorării numărului de MSI ce ar putea fi efectuate în acest sens. La realizarea reformei juridice din 2012 un rol important la avut cauza Iordache și alții contra Moldovei, prin care CEDO a atras atenția autorităților naționale precum că Legea nr.45/1994 cu privire la activitatea operativă de investigații nu oferea garanții suficiente împotriva eventualelor abuzuri la efectuarea măsurilor speciale de investigație. În interpretarea autohtonă aceste observații au fost înțelese în sensul că garanțiile împotriva eventualelor abuzuri pot fi asigurate doar în limitele procesului penal.

În acest context, dar și ținând cont de sporirea nivelului criminalității unor genuri de infracțiuni, traficul de droguri, corupția, crima organizată, a devenit extrem de actuală întrebarea: ce ar fi mai rațional din partea organelor statului, să aștepte consumarea intenției criminale și apoi să acționeze, sau să culegă tainic informații și să suprimă fapta infracțională imediat?

În următorii ani de după reformă criminalitatea, în spațiul național, s-a extins și mai mult, fiind tot mai simțită în eşaloanele de vârf ale conducerii țării. În perioada 2012-2014 din sistemul bancar al țării au fost sustrate sume financiare în valoare de peste 13,3 miliarde de lei moldovenești (767 de milioane de dolari, sumă echivalentă cu 12% din Produsul Intern Brut anual al țării și mai mare decât lichiditățile totale ale băncilor) [43], beneficiarii cărora nici astăzi nu

sunt trași la răspundere penală. În 2019, sufocați de corupția endemică, de furturile și privatizările ilicite din avutul public, de controlul total asupra sistemului judecătoresc, exercitat de oligarhie și de numeroasele atacuri asupra drepturilor și libertăților cetățenești, parlamentul a declarat Republica Moldova „stat capturat” [44].

Poate că situația criminogenă nu ar fi ajuns chiar atât de gravă dacă serviciile speciale de investigații urmau să dispună măcar de aceleași competențe de până la reformă. Este salutabilă sporirea capacității reactive a investigațiilor penale prin admisibilitatea efectuării MSI în faza urmăririi penale. Nereușită ni se pare ideea diminuării capacității de acțiune a serviciilor speciale de până la pornirea urmăririi penale și după încetarea acestei etape procesuale. Faptul că serviciilor speciale de investigații li s-a interzis să mai efectueze MSI relevante pentru îndeplinirea sarcinilor ASI (art.2 al Legii nr.59/2012) este o chestiune care avantajează doar elementele criminale și nicidecum cetățeanul onest care respectă legea. Practic tot potențialul ASI a fost concentrat în faza urmăririi penale, restul segmentelor PP, precum și din afara acestuia au rămas mai vulnerabile decât până la reformă. Situația a devenit atât de complicată încât nici persoanele condamnate ce se eschivează de la executarea pedepsei nu mai pot fi găsite, localizate, căutate prin efectuarea MSI autorizate de judecătorul de instrucție și în mare parte de procuror. În linii generale se poate constata faptul că eficacitatea activității subiecților care desfășoară investigații speciale s-a redus considerabil.

Trebuie de menționat și faptul că respectiva reformă a zdruncinat puternic bazele sistemului teoretico-metodologic al procesului penal care împiedică înțelegerea și aplicarea unitară a prevederilor legale. În primul rând s-a creat confuzie în privința raportului dintre ASI la PP. Nu este clar cum acestea ar trebui tratate ca parte a unui întreg sau ca două genuri de activitate distincte. Conform CPP s-ar părea că

vorbim de aceeași specialitate. Însăși existența Legii nr.59/2012 deja dovedește faptul că ASI este distinctă de PP. Nomenclatorul specialităților științifice[45], de asemenea, divizează aceste specialități: 554.03. - Drept procesual penal și 554.04. - Criminalistică, expertiză judiciară, investigații operative. În acest context se impune întrebarea retorică: la care din aceste două specialități se raportează subiectele de cercetare legate de măsurile speciale de investigații în procesul penal?

Neclarități apar și în legătură cu raportul dintre MSI și acțiunile de urmărire penală, sunt ambele procedee probatorii sau doar ultimele? Dacă admitem că MSI sunt procedee probatorii atunci cum explicăm faptul că probele obținute în urma efectuării acestora au o valoare inferioară față de probele obținute prin efectuarea acțiunilor de urmărire penală (art.101 alin(5) CPP). Dar oare această discriminare a probelor nu contravine principiului PP: „nici o probă nu are o valoare dinainte stabilită pentru organul de urmărire penală sau instanța de judecată” (art.27; art.101 alin.(3) CPP)? Și în general nu este clar dacă principiile prevăzute în Legea nr.59/2012 stau la baza efectuării MSI prevăzute în CPP, fiindcă unele principii (inofensivității; îmbinării metodelor publice și secrete) prevăzute în lege nu se regăsesc în cod.

În scopul redresării acestei situații, prin Decizia Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică CSN/7 nr. 257 din 10 iunie 2015, s-a decis ca Guvernul, prin intermediul Ministerului Justiției să creeze un grup de lucru și să înainteze conform procedurii stabilite proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative ce vizează activitatea specială de investigații reieșind din problemele identificate în aplicarea legislației corespunzătoare. De atunci și până în prezent s-au înaintat mai multe schițe de proiect pentru modificarea legislației în domeniul ASI, dar din cauza opiniilor contradictorii lucrul continuă și astăzi.

Concluzii

Întreg procesul evolutiv al ASI în raport cu PP și drepturile omului poate fi divizat în câteva etape consecutive, fiecărei etape fiindu-i specifice anumite trăsături deosebite.

Prima etapă, este și cea mai lungă, cuprinde perioada dintre antichitate și sec. XIX. Specific pentru această etapă este faptul că între procedeele ASI și cele ale PP nu se făcea deosebire. Deoarece nu se impunea respectarea anumitor drepturi ale părților în proces probele erau colectate atât public, cât și secret. Populația în general nu avea drepturi doar aristocrația se bucura de ele. Dacă raportul de conflict apărea între un aristocrat și un țaran sau sclav, dreptatea era de fiecare dată de partea aristocratului.

A doua etapă începe din sec. XIX și durează până pe la sfârșitul sec. XX. Recunoașterea drepturilor persoanei a condiționat soluționarea raporturilor de conflict în baza legii, ceea ce a dus la apariția CPP în care erau deja indicate anumite reguli de colectare a probelor pentru stabilirea adevărului. Garantarea drepturilor persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni a fost asigurată prin detalierea procedurii de colectare a probelor și oferirea șanselor egale de apărare. Drept urmare s-a produs scindarea între investigațiile speciale și procesul penal, fiindcă procedeele netransparente de colectare a probelor prin natura lor nu aveau cum să asigure șanse egale de apărare. În aceste condiții ASI s-a dezvoltat separat de PP ca un gen de activitate informativă secretă, fiind axată pe mai multe direcții: reactivă, menită să asigure bunul curs al PP; preventivă, orientată spre relevarea, prevenirea și curmarea activităților de pregătire a infracțiunilor și amenințărilor care pun în pericol securitatea statului; căutare și identificare a persoanelor și a cadavrelor. În cadrul acestei etape ASI a fost reglementată de acte departamentale clasificate. Nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că spre finalul acestei etape au crescut standardele de

respectare a drepturilor omului ceea ce a condus la scoaterea în mare parte a ASI de sub parafă secret.

A treia etapă începe odată cu legalizarea ASI. Pentru Republica Moldova acest moment corespunde cu adoptarea Legii nr.45/1994 cu privire la activitatea operativă de investigații. Astfel, pentru prima dată la nivel de lege au fost aduse la cunoștință publicului larg instrumentele juridice (MSI) de colectare a informațiilor. Totodată, s-au stabilit și anumite garanții în vederea respectării drepturilor persoanelor investigate, efectuarea MSI fiind interzisă pentru realizarea altor scopuri și sarcini decât cele indicate în lege. În cadrul acestei etape investigațiile speciale au continuat să fie dezvoltate în același direcții ca și în etapa precedentă.

A patra etapă începe prin integrarea ASI în CPP. În general putem distinge două modele de integrare: primul vest-european și al doilea est-european. Specific primului model este integrarea deplină a ASI în CPP, acesta avându-și începutul în anii de după 1970. Conform acestui model investigațiile speciale sunt efectuate pe întreaga durată a PP și nu contează dacă este sau nu pornită urmărirea penală fiindcă aceasta în general nu există. Este doar cercetarea penală (дознание) exercitată de poliție în cadrul activității cărora sunt efectuate MSI. La necesitate rezultatele investigațiilor speciale sunt folosite în instanța de judecată în calitate de probe.

Specific pentru al doilea model este faptul că ASI nu este integrată în deplină măsură în CPP. În țările care au adoptat acest model continuă să funcționeze în paralel legi separate care reglementează ASI. Acest model își are începutul în primii ani ai acestui mileniu. Țara noastră a aderat la acest model în 2012, an în care s-a făcut reforma juridică în domeniul investigațiilor speciale, producând schimbări esențiale la nivel de concept și strategie de combatere a criminalității. Astfel, prin reformarea ASI s-a încercat divizarea acestui gen de activitate în două părți. Prima parte are caracter reactiv și este

reglementată de CPP, iar cea de a doua are caracter preventiv, de căutare și relevare a amenințărilor la adresa cetățeanului și statului și este reglementată de Legea nr.59/2012 cu privire la activitatea specială de investigații. Prin urmare, prima parte răspunde de îndeplinirea sarcinii de cercetare și descoperire a infracțiunilor, iar cea de a doua de restul sarcinilor indicate la art.2 al Legii nr.59/2012. În felul acesta doar informațiile obținute prin efectuarea primei părți a ASI sunt valorificate în procesul probator, restul informațiilor vor purta în continuare doar caracter informativ.

Referințe bibliografice

1. ИЛЬИЧЕВ, В. А. *Оперативно-розыскная деятельность: курс лекций*. – М.: Эксмо, 2009 г. р. 7.
2. НИКИТИНА, Е. В. *Из истории развития средств доказывания*. Материалы международной научно-практической конференции «Уголовное судопроизводство: история и современность», посвященной 150-летию Устава уголовного судопроизводства Российской империи. Актуальные проблемы российского права. 2014. № 11 (48) ноябрь. С.2540-2545. . [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/iz-istorii-razvitiya-sredstv-dokazyvaniya/viewer>
3. ЕЛИНСКИЙ, В. И. *История уголовного сыска в России (X – начало XX в.)*. М.,2004. С. 4.
4. *Введение в права человека*. Редакционная коллегия: Кнут В. Бергем, Гуннар М. Карлсен, Беата Слюдал. Норвежский Хельсинкский Комитет по правам человекаю Осло 2003. р. 36 [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18390e18393e18390e1839be18398e18390e1839ce18398e183a1-e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390e183a2e18390-e183a8e18394e183a1e18390e18395.pdf>
5. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău. Cartea Juridică, 2009 (Tipogr. «Bons Offi ces» SRL). p. 30.
6. *Жандармы России* / сост. В. С. Измозик. СПб.: Нева, М.: Олма-Пресс, 2002 г. С. 3. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <http://booksshare.net/books/history/izmokinvs/2002/files/jandarmirospolrozisk2002.pdf>
7. ЗАХАРЦЕВ, С. И., ИГНАЩЕНКОВ, Ю. Ю., САЛЬНИКОВ, В. П. *Оперативно-розыскная деятельность в XXI веке*. Юридическое издательство Норма. 2017. P. 12.
8. ВЛАДИМИРСКИЙ-БУДАНОВ, М. Ф. *Обзор истории русского права*. Киев, 1907. С. С. 659–661. Citat după Никитина Е.В. Из истории развития средств доказывания. Материалы международной научно-практической конференции «Уголовное судопроизводство: история и современность», посвященной 150-летию Устава уголовного судопроизводства Российской империи. Актуальные проблемы российского права. 2014. № 11 (48) ноябрь. С.2540-2545. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/iz-istorii-razvitiya-sredstv-dokazyvaniya/viewer>
9. *Введение в права человека*. Редакционная коллегия: Кнут В. Бергем, Гуннар М. Карлсен, Беата Слюдал. Норвежский Хельсинкский Комитет по правам человекаю. Осло 2003. р. 40 [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18390e18393e18390e1839be18398e18390e1839ce18398e183a1-e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390e183a2e18390-e183a8e18394e183a1e18390e18395.pdf>
10. https://ro.wikipedia.org/wiki/Peti%C8%9Bia_dreptului [Accesat 26.08.2021]
11. CERBA, V. *Aspecte privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului*. Legea și viața. Mai 2016. p. 28. Disponibil online: <http://www.legeasivata.in.ua/archive/2016/5-1/5.pdf>
12. The Virginia Declaration of Rights. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://www.law.gmu.edu/assets/files/academics/founders/VirginiaDeclaration.pdf>
13. The Declaration of Independence, July 4, 1776. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://www.constitutionsfacts.com/content/declaration/files/Declaration_Read-TheDeclaration.pdf
14. Bill of Rights. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://www.archives.gov/files/legislative/resources/education/bill-of-rights/images/handout-3.pdf>
15. Declarația drepturilor omului și cetățeanului [Ac-

cesat 26.08.2021] Disponibil: <https://dreptuladrepturi.weebly.com/1789-declara355ia-drepturilor-omului-351iale-cet259355eanului-franta.html>

16. DOLEA, I. *Curțile cu jurați în procesul penal*. Chișinău, 1996. P. 9-10.

17. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău. Cartea Juridică, 2009 (Tipogr. «Bons Offi ces» SRL). p. 32-33.

18. БАРБИН, В. В. и др. *Обеспечение прав и свобод человека и гражданина в деятельности органов государственной власти: учебник*. – М.: Академия управления МВД России, 2020. p. 10-15.

19. ЗИМИН, Е. *Механизм обеспечения конституционных прав человека в сфере деятельности полиции (на примере США)*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва – 2015. p. 97.

20. GOLUBENCO, Gh. *Criminalistică: obiect, sistem, istorie / Gheorghe Golubenco*. Univ. Liberă Int. din Moldova. – Ch.: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2008. P. 14-15.

21. ПРОКОФЬЕВ, В. *История возникновения сыска - уголовного розыска*. Современные проблемы права, экономики и управления. №1/2015. p. 41. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://elibrary.ru/item.asp?id=25027484>.

22. Скотланд-Ярд [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%BE%D1%82%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B4-%D0%AF%D1%80%D0%B4>

23. Înainte de înființarea NYPD, populația din New York, în jur de 320.000, era deservită de o forță formată din 1 pază de noapte, 100 de mareșali din oraș, 31 de polițiști și 51 de ofițeri de poliție municipale. La 7 mai 1844, statul New York a adoptat Legea poliției municipale, o lege care autoriza crearea unei forțe de poliție și a desființat sistemul de veghe nocturn. La cererea Consiliului comun al orașului New York, Peter Cooper a elaborat o propunere de creare a unei forțe de poliție de 1.200 de ofițeri. John Watts de Peyster a fost un prim avocat al implementării disciplinei și organizării stilului militar în forță. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_New_York_City_Police_Department

24. Poliția de investigații a fost un serviciu de poliție al Ministerului Afacerilor Interne al Imperiului Rus din perioada 1866-1917, a cărui sarcină era să descopere infracțiunile, să efectueze o cercetarea penală asupra acestora și să caute criminali și persoane dispărute. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%8B%D1%81%D0%BA%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C

25. КОНОВАЛОВ, С. Г. *Элементы германской модели досудебного производства в уголовном процессе постсоветских государств*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва – 2018. p. 114.

26. Устав уголовного судопроизводства от 20 ноября 1864 г. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137/>

27. НОВИКОВА, Е. А., ШУМИЛИН, С. Ф. *Следственная и оперативно-розыскная деятельность: интеграция или взаимодействие // Судебная власть и уголовный процесс*. 2018. № 2. С.89.

28. КАРЯГИНА, О. В. *История становления института дознания в уголовном процессе России*. Вестник Таганского института управления и экономики N.1/2016. p. 65.

29. ЕЛИНСКИЙ, В. И., ИСАКОВ, В. М. *Становление и развитие уголовного сыска в России (X – начало XX в.)*. М., 1998. С. 65. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://ru.b-ok.global/book/6117329/f7bd7b>

30. *Права человека* / отв. ред. Е.А. Лукашева. М., 1999. p. 185.

31. ШЕВЕЛЬ, Д. В., АЛИСОВА, Е. А. *Становление и развитие института возбуждения уголовного дела в Российском и зарубежном уголовном процессе // Политематический сетевой электронный научный журнал Кубанского государственного аграрного университета*. № 133. 2017. С. 275-287

32. ВОЛОДИНА, Л. М. *Проблемы регламентации возбуждения уголовного дела // Библиотека криминалиста*. 2013. № 4. С. 10. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://studylib.ru/doc/2176375/problemy-reglamentacii-vozbuzhdeniya-ugolovnogo>

33. Уголовно-процессуальный кодекс Германии. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://ru.wikipedia>

org/wiki/Уголовно-процессуальный_кодекс_Германии

34. ГОЛОВКО, Л. В. *Постсоветская теория судебного контроля в досудебных стадиях уголовного процесса: попытка концептуального переосмысления* // Государство и право. 2013. № 9. С. 29-32.

35. ДИКАРЕВ, И. С. *Стадия возбуждения уголовного дела – причина неоправданных проблем расследования* // Российская юстиция. 2011. № 11. С. 38-40.

36. Конституция Союза Советских Социалистических Республик. Принята на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета СССР девятого созыва 7 октября 1977 г. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1977.htm>

37. ФРОЛОВ, В. Ю., ЧЕЧЕТИН, А. Е., ПЕНКИН, В. С., МИТРОФАНОВ, Е. А. *Закон РСФСР «Об оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел» (инициативный авторский проект)* / Информационное и правовое обеспечение деятельности органов внутренних дел: межвуз. сб. науч. тр. – Ч. 2. – Омск, 1991. – С. 119

38. Rezoluția 1373 (2001) Consiliului de Securitate

al Națiunilor Unite privind amenințările la adresa păcii și securității internaționale cauzate de acte de terorism (adoptată la 28.09.2001);

39. Al doilea Protocol adițional la Convenția Europeană de asistență judiciară în materie penală (adoptată la 08.11.2001);

40. Convenția ONU împotriva corupției (adoptată la New York la 31.10.3003);

41. Recomandarea Consiliului Europei (2005)10 cu privire la tehnicile speciale de investigații (20.04.2005);

42. Convenția Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului (adoptată la 16.05.2005).

43. Operațiunea Titirezul [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Opera%C8%9Biunea_Titirezul

44. Hotărârea parlamentului RM nr.39 din 08.06.2019 pentru adoptarea Declarației cu privire la recunoașterea caracterului captiv al statului Republica Moldova.

45. Hotărârea Guvernului nr.199 din 13 martie 2013.